

The article presents the complex approach of developing the level of foreign language activity. It contains the description of some pedagogical technologies of creating a foreign language activity of university students which are aimed at the educational formation from the viewpoint of system and process.

Key words: foreign language activity, technologies of education, the project technology.

УДК 378.14
ББК 74.04

Н.В. Зарічанська
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку нових інформаційних технологій і телекомунікаційних систем у сучасному суспільстві створюється нове інформаційне середовище життєдіяльності людини, що одержало назву «інформаційне суспільство». На даний момент теоретичний аналіз суті інформаційного суспільства поступився місцем розробці стратегії і тактики його функціонування в різних економічних і соціальних системах, зокрема, й в освіті. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних завдань системи філологічної освіти стає формування готовності майбутнього вчителя-філолога до інноваційної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Нині особливо актуальними і затребуваними є вміння вчителя працювати з потоками різного виду інформації: відбір її змісту, структуризація, барвисте і привабливе представлення результатів своєї роботи. Саме такі навички учителів будуть затребувані життям і суспільством. Тому на сучасному етапі реформування освіти актуальна проблема формування в процесі навчання у ВНЗ інформаційно-комунікаційних умінь майбутніх педагогів. Саме вчитель має створити мотивацію до усвідомлення необхідності застосовувати інформаційно-комунікаційних технології (ІКТ) як для вивчення окремих шкільних предметів, так і з метою самоосвіти. Тому всі вчителі-предметники, зокрема й учителі-філологи мають активно використовувати комп'ютер і пов'язані з ним технології як засіб навчання.

Проте на практиці нерідко має місце інертність педагогічного мислення і пізнавальної поведінки, що не забезпечує потенційних умов для розвитку прагнення вчителів-філологів до застосування та моделювання нових способів професійних дій, не сприяє створенню умов для розвитку потреби в самоосвіті і самовдосконаленні.

З іншого боку, передовий досвід свідчить, що використання ІКТ на уроках української чи іноземних мов стає невід'ємною частиною навчального процесу, створюючи принципово нові можливості для вдосконалення навчального процесу. Сьогодні вже абсолютно очевидно, що програми підвищення якості шкільного навчання, які передбачають використання ІКТ, приносять позитивні результати і для тих, хто навчається, і для викладачів.

Аналіз наукових публікацій з проблем професійної освіти майбутнього вчителя-філолога дозволяє констатувати, що в даний час має місце достатньо різносторонній підхід до визначення суті поняття готовності до педагогічної діяльності. Різноманітність визначень поняття *готовність* зумовлена характером діяльності і розбіжністю напрямів, у яких досліджується проблема готовності майбутніх фахівців до педагогічної діяльності. Одні розглядають її як установку (школа Д. Узнадзе), якість особистості (К. Платонов), психічний стан (М. Дьяченко, Л. Кандибовіч); інші – як синтез особливостей (В. Крутецький), складова

особистісної освіти (В. Сластьонін).

Базуючись на сучасних дослідженнях, готовність можна визначити як інтегровану систему, що формує особистість і характеризує її активність у момент підготовки до діяльності і в процесі самої діяльності: особистий, суб'єктивний досвід формування готовності до педагогічної діяльності.

З проблемою готовності вчителя до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства тісно пов'язана проблема готовності до інноваційної діяльності з використанням інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ). На необхідності й ефективності використання ІКТ у філологічній освіті наголошують російські науковці [1-4].

Невирішені аспекти проблеми. Феномен готовності до певної діяльності, зокрема готовності до педагогічної діяльності, вивчений недостатньо і ще вимагає спеціальних досліджень. Інформатизація філологічної освіти – один із найменш досліджених напрямів у галузі професійної підготовки майбутніх учителів. Проблема ж готовності вчителя-словесника до інноваційної діяльності в умовах інформатизації освіти ще зовсім не висвітлена в наукових дослідженнях українських науковців.

Мета статті – окреслити основні напрями формування готовності майбутнього вчителя філологічних дисциплін до інноваційної діяльності в умовах інформатизації освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система середньої освіти потребує нового покоління вчителів-предметників, здатних вирішувати ті актуальні проблеми, що стоять перед сьогоднішньою школою. Випускники філологічного факультету мають уміти працювати за новими програмами і технологіями, спілкуючись із поколінням школярів, які виростили в умовах комп'ютеризації буквально всіх сфер людської діяльності. Для успішної реалізації цього завдання сучасний учитель-словесник вже у ВНЗ має бути підготовлений до того, щоб уміти:

- організовувати свою методичну роботу і дослідницьку діяльність на основі сучасних методів і технологій;
- користуватися різними методичними засобами для вирішення завдань мовної і літературної освіти в рамках комунікативного підходу;
- реалізувати інтеграційний підхід до навчання на основі орієнтації в програмах суміжних предметів;
- здійснювати сучасне методичне забезпечення навчального процесу, побудоване на використанні інформаційних і комунікаційних технологій;
- реалізувати загальні цілі гуманітарної освіти в сучасній школі в умовах нової парадигми освіти, диференціації шкіл за профілями в старшій школі;
- розробляти власні діагностичні і контрольні матеріали, що адекватно вимірюють знання, вміння, навички і компетенції;
- одержувати достовірну об'єктивну інформацію про результати навчання і рівень готовності до виконання конкретної діяльності;
- уміти грамотно презентувати одержані результати дослідження.

Сьогодні вже стало очевидним, що підготовка викладача-філолога такого рівня неможлива без використання в навчальному процесі сучасних ІКТ, без формування в майбутнього вчителя-словесника високого рівня інформаційної культури.

Найважливішими особливостями інформаційної культури вчителя-філолога, що відрізняють її від інформаційної культури інших категорій фахівців, є: створення інформаційно-освітніх продуктів, трансляція основних компонентів інформаційної культури у освітньо-виховному процесі і формування інформаційної культури учнів. Невід'ємною складовою частиною інформаційної культури вчителя є інформаційна компетентність, що відображає технологічну готовність вчителя до роботи з інформацією і дозволяє адаптуватися до динамічно змінного інформаційно-освітнього середовища, створювати якісні інформаційно-освітні продукти, як результати праці вчителя.

Стосовно інформаційної компетентності майбутнього вчителя-філолога, то вона визначена його кваліфікаційною характеристикою, де зазначено, що випускник має:

- володіти навичками комп'ютерного опрацювання даних;
- володіти методами інформаційного пошуку (зокрема в мережі Інтернет);
- володіти статистичними методами обробки філологічної інформації;
- уміти працювати з різними типами текстових редакторів;
- набувати нових знань, використовуючи сучасні інформаційні і комунікаційні освітні технології тощо.

Для формування таких навичок до навчальних планів підготовки вчителів-філологів у різних ВНЗ вводять дисципліни методичного циклу, в рамках яких передбачається знайомство студентів з ІКТ: «Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі», «Комп'ютерні технології в навчанні української мови», «Комп'ютерні технології в навчанні англійської мови», «Нові педагогічні технології» та ін. Передбачається, що засвоєння згаданих навчальних курсів стане основою для оволодіння професійними компетенціями. Проте досвід показує, що цього явно недостатньо. Не можна змінити традиційний стиль методичного мислення, закладений ще в період шкільного навчання, за допомогою декількох дисциплін.

Готовність учителя-предметника до професійної діяльності в умовах наростаючої інформатизації передбачає попередню підготовку до використання засобів ІКТ. Актуалізація готовності, як процес адаптації спеціальних знань до нових умов, передбачає:

- формування професійного інтересу до предметної галузі за допомогою ІКТ;
- організацію професійної діяльності на основі сформованої моделі діяльності в сучасному інформаційному середовищі.

Необхідно, щоб само вузівське викладання було організоване не в традиційній системі, а стало в певному значенні прикладом, зразком організації навчального процесу, що спирається на нову педагогічну парадигму. Саме тому необхідна трансформація освітнього простору, в якому сучасні підходи, а також інформаційні технології використовуються викладачами в навчальному процесі на різних етапах вивчення теоретичних і практичних дисциплін і на навчальних заняттях різного типу. Лекція у супроводі комп'ютерної презентації, практичне заняття, де комп'ютер використовується як тренажер, стали нормальним, повсякденним явищем на філологічному факультеті. На етапі проміжного і поточного контролю за допомогою ІКТ проводяться комп'ютерне тестування, заліки, іспити.

Такий підхід до навчання у ВНЗ має ще й важливе методичне значення. Наприклад, комп'ютерне тестування вже знайшло широке використання в загальноосвітній школі. Виявлений за допомогою комп'ютерних тестів рівень підготовки учнів з предмету дає вчителю можливість визначити труднощі, які є у школярів, пропуски в знаннях і систематизувати типові помилки, що надалі вимагає від учителя вироблення стратегії і тактик навчання: визначення шляхів ліквідації помилок, коректування змісту, методів навчання і контролю.

Вхідна діагностика на основі ІКТ допомагає вчителю ефективно організувати систему індивідуальної корекції орфографічної грамотності старшокласників. Крім того, можна говорити про максимальний ступінь індивідуалізації навчання за допомогою оперативного зворотного зв'язку, що визначається широким спектром питань різного типу, які розробляються в аспекті основних проблем:

1. Розуміння учнями значущості орфографії як культури.
2. Рівень знання учнів способу орфографічної дії при виборі правильного написання.
3. Рівень здібностей учнів здійснювати самоконтроль письмової мови.

Застосування комп'ютерного тестування дає вчителю можливість варіювати набір завдань і запитань під час складання тестів, об'єднувати їх у різні системи. Проте, розглядаючи тестування як повноцінний метод педагогічного дослідження, необхідно

методично грамотно визначити завдання тесту. Так, зміст роботи з орфографії в старшій школі включає наступні завдання:

- виявити ступінь усвідомлення учнями необхідності спиратися на орфографічні правила у письмі;
- виявити рівень володіння базовими лінгвістичними знаннями, що складають суть правил орфографії;
- визначити рівень володіння способом орфографічної дії під час вибору правильного написання, логіку застосування орфографічного правила;
- виявити ступінь здібностей учнів встановлювати самоконтроль, самоперевірку письмової мови.

Методично грамотний підхід до проведення тестування на основі ІКТ дозволяє вчителю визначити ефективні шляхи вдосконалення орфографічної грамотності старшокласників:

- розробити програму елективного курсу практичної письменності;
- скласти різнорівневі тестові завдання, відібрати систему вправ на виявлення орфограм, їх кваліфікацію і диференціацію, на володіння орфографічним правилом як способом дії;
- організувати закріплення і систематизацію орфографічних норм мови паралельно з роботою з фонетики, лексики, граматики, що дозволить найповніше представити принципи і розділи орфографії в контексті з іншими завданнями навчання;
- намітити систему поточного контролю на текстовій основі із застосуванням різних видів письмових робіт (ускладненого переписування, вибіркового письма, орфографічного розбору, класифікаційно-узагальнювальних завдань тощо).

Отже, діагностичний потенціал тестування на основі ІКТ допомагає організувати навчальний процес на діяльній основі, сприяє розв'язанню такого важливого завдання, як співтворчість педагога та учня, дозволяє розробити ефективну методичну систему з удосконалення граматики-орфографічних умінь і навичок на компетентній основі, що забезпечує не лише повноцінне засвоєння орфографічної теорії і володіння відповідними уміньми та навичками письма, а й активне вдосконалення функціональної грамотності.

Наступне завдання, яке стоїть перед майбутнім учителем-словесником, – це оволодіння комп'ютером як інструментом для виконання завдань різного типу і подальшого самостійного використання в навчальному процесі. Для вирішення цього завдання слугують аудиторні заняття у поєднанні з самостійною роботою студентів, оскільки кожному з них необхідний різний часовий проміжок для одержання навичок ефективної роботи з ПК. Важлива роль у цьому процесі належить автоматизованим робочим місцям для викладачів і студентів, створеним на всіх кафедрах факультету, в комп'ютерних класах, в медіа-залі університетської бібліотеки.

Оволодіння інформаційними технологіями для студентів-філологів неможливе також без постановки перед студентами продуманої системи професійних завдань, що послідовно ускладнюються. Такі завдання найкраще розв'язувати на основі проектної діяльності.

Створення власного проекту – це перший етап в оволодінні майбутніми словесниками методом проектів. На цій стадії викладачі факультету використовують матеріали освітньої програми Intel «Навчання для майбутнього», заснованої на засобах програмного пакету Microsoft Office XP. У процесі навчання, створюючи власний проект, студенти працюють з мультимедіа- та Інтернет-ресурсами, вчать використовувати базові інформаційні технології в повсякденній квазіпрофесійній діяльності. Крім того, в процесі розробки власного проекту студенти створюють навчально-методичний пакет документів (НМП), без якого реалізація проекту в умовах школи неможлива, на основі шаблонів і зразків програми Intel. У складі НМП необхідними є такі документи: план організації проекту на уроках української мови і літератури в рамках навчальної програми, створення студентами

презентацій, публікацій, веб-сайтів з результатами самостійної дослідницької діяльності, критерії оцінювання учнівських робіт, дидактичні та методичні матеріали за темою проекту.

Наступний етап навчання методу проектів – це спроба впровадження розробленого проекту в школі, на уроках української мови і літератури. Робота в школі дає п'ятикурсникам той необхідний методичний базовий матеріал, без якого проекти могли б піти у віртуальну реальність, вони не були б співвіднесені з практикою викладання.

На філологічних факультетах вирішуються завдання як організаційного, так і науково-методичного характеру, що максимально враховують специфіку професійної підготовки вчителів-філологів і одночасно дозволяють включати інформаційні комп'ютерні технології в процес професійного становлення фахівців-словесників, які в перспективі у складі педагогічного корпусу запроваджуватимуть в життя школи нову парадигму і реалізовуватимуть принципи сучасної освіти. Тому певні надії покладаються на філологічних факультетах на реалізацію в рамках двоступінчатої підготовки бакалаврів-магістрів освітніх програм, безпосередньо пов'язаних із сучасними інформаційними і мультимедійними технологіями. Саме з цією метою в деяких ВНЗ вивчаються спецкурси «Українська мова і комп'ютерна лінгводидактика», «Інформаційні технології у філологічній освіті» та ін. Реалізація цих освітніх програм, поза сумнівом, сприятиме підготовці сучасного фахівця, здатного реалізовувати різноманітні проекти, пов'язані із застосуванням ІКТ у навчальному процесі в середній і вищій школі.

Для забезпечення готовності майбутніх учителів-філологів до іноваційної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства пріоритетними завданнями визначаємо такі:

- індивідуалізація процесу навчання і розвиток творчого потенціалу студентів;
- розвиток гнучкості мислення, здатності орієнтуватися в нових програмах і технологіях, методах і прийомах іноваційної педагогічної діяльності;
- підвищення психолого-педагогічної компетентності студентів і формування фахівця, який йде в своїй викладацькій роботі «від учня»;
- виховання здібності до співпраці з учнями, побудованої за принципом діалогу;
- формування інтеграційного підходу до викладання предметів гуманітарного циклу;
- формування у студентів-філологів уявлення про можливості роботи з науковим і художнім текстом з використанням ресурсів мережі Інтернет;
- формування умінь і навичок роботи з бібліографічними базами даних;
- розширення і поглиблення знань у галузі роботи з різними джерелами інформації.

Безумовно, студенти, насамперед, унаслідок того, що не мають достатнього педагогічного досвіду, стикаються з певними труднощами в підготовці проектів і в реалізації проектної діяльності. Однією з основних проблем у зв'язку з цим є правильна постановка основоположного питання і відповідних йому проблемних запитань. Проте в цілому нестандартність мислення і креативність допомагають багатьом студентам створювати проекти, що запам'ятовуються, і робити свої власні маленькі методичні відкриття.

Висновок. Отже, використання ІКТ дозволяє проектувати вчителю філологічних дисциплін грамотний, професійний, технологічний урок. А це, в свою чергу, дозволяє формувати ключові компетентності учнів, тобто цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок. Проте, не варто забувати, що в сучасній філологічній освіті комп'ютер є не метою, а засобом. Викладач-словесник має не просто оволодіти інформаційною компетентністю, освоїтися в глобальній мережі, а насамперед методично грамотно застосовувати сучасні ІКТ в навчальному процесі.

Готовність учителя-словесника до іноваційної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства – це суб'єктивний досвід особистості, він є результатом виконання ефективної педагогічної діяльності з використанням ІКТ. Даний досвід має базуватися на позитивному ставленні студента до виконання цієї діяльності, за наявності потреби й усвідомлення мотивів. Можна впевнено говорити, що якісний рівень готовності

студента до інноваційної педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства виявиться за умови сформованої позитивної мотивації і ціннісної орієнтації до ІКТ, на що й плануємо спрямувати подальші наукові дослідження.

Література:

1. Балыхина Т. М. Информатизация обучения языкам: становление компьютерной лингводидактики / Балыхина Т. М., Гарцов А. Д. // Высшее образование сегодня. 2006. – № 4. – С. 32-37.
2. Дундукова А. М. К вопросу об использовании информационных технологий при анализе лексико-семантической системы русского языка / Дундукова А. М. // Университеты в образовательном пространстве региона: опыт, традиции и новации: материалы в научно-методической конференции, посвященной 70-летию Петрозаводского государственного университета. – Петрозаводск. – ПетрГУ, 2010. – С.123.
3. Мачульская С. А. Специфика использования образовательного ресурса электронного обучения при ведении курса «Основы стилистики и культуры речи» / Мачульская С. А. // Университеты в образовательном пространстве региона: опыт, традиции и новации: материалы в научно-методической конференции, посвященной 70-летию Петрозаводского государственного университета. – Петрозаводск. – ПетрГУ, 2010. – С.168.
4. Михеева Т.Б. Использование компьютерных программ на уроках русского языка / Михеева Т.Б., Русина Е.И. // Информационные технологии в образовании–2008. Сб. науч. трудов участников VII научно-практической конференции-выставки 30–31 октября 2008 г. – Ростов н/Д: Ростиздат, 2008. – 150 с.

У статті розглянуті можливості сучасних технологій навчання, заснованих на передаванні інформації за допомогою комп'ютера і засобів мультимедіа в навчальному процесі підготовки майбутніх учителів філологічних дисциплін. Розглядається один із підходів методики вдосконалення граматики-орфографічної підготовки учнів на основі використання інформаційних технологій.

Ключові слова: інформація, мультимедіа, учителі-філологи, інформаційні технології.

В статье рассмотрены возможности современных технологий обучения, основанных на передаче информации с помощью компьютера и средств мультимедиа в учебном процессе подготовки будущих учителей филологических дисциплин. Рассматривается один из подходов методики совершенствования грамматико-орфографической подготовки учащихся на основе использования информационных технологий.

Ключевые слова: информация, мультимедиа, учителя-филологи, информационные технологи.

The article touches upon the potentialities of modern educational technologies, based upon the transmission of information with the help of computers and multimedia in the process of training prospective teachers of philological disciplines. The report one of approaches of a technique of perfection of grammar-spelling preparation of pupils on the basis of use of information technologies is considered.

Key words: information, multimedia, theacher-philologist, informational technologies.